

Dia Oficial de la Memòria de l'Holocaust i Prevenció dels Crims contra la Humanitat

Ajuntament de Mataró

OFRENA FLORAL

Dilluns 27 de gener, a les 19 h

**Monument "Intolerància" (Passeig de Carles
Padrós amb la plaça dels Drets Humans)**

**Amb la participació de l'Escola
Municipal de Música de Mataró**

CONFERÈNCIA INSTITUCIONAL

**"Europa 75 anys després de
l'alliberament dels camps.
Fraternitat, internacionalisme
i solidaritat"**

Dimarts 28 de gener, a les 19 h

**Saló de Sessions de l'Ajuntament de Mataró
(La Riera, 48)**

**A càrrec del Sr. Domènec Martínez,
sociòleg i membre de l'Associació Catalana
d'Expresos Polítics del Franquisme**

Amb la col·laboració de

EMMM Escola
Municipal
de Música
de Mataró

*En aquella sociedad nos habían prohibido todo, todo menos morir.
Y en nuestras manos estaba qué hacer con aquel pedacito de vida,
si queríamos morir o si preferíamos luchar.*

Ceija Stojka

Ravensbrück (juny a desembre de 1944)

Benvolgut David Bote Paz, alcalde de Mataró, benvolgudes regidores i regidors, representants de diferents entitats,

Benvolgut Pablo Morales Morago, president del Grup de Recerca de la Memòria Històrica de Mataró,

Vull agrair molt sincerament aquesta oportunitat de compartir amb vostès algunes reflexions en nom de **l'Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme**, amb motiu del **Dia de la Memòria de l'Holocaust i la Prevenció dels Crims contra la Humanitat**.

Enguany, 2020, la nostra Associació també vol recordar els seus **50 anys de la seva activitat**, i la importància de preservar la **memòria republicana i antifeixista** als camps d'Europa, amb motiu del **75 aniversari de l'alliberament dels camps d'extermini nazi**.

Per això el títol d'aquesta conferència incorpora una invocació gens innocent. Consta de tres blocs i un epíleg final.

- La guerra d'Espanya, i les seves implicacions internacionals, preludi de la guerra Europea. L'holocaust espanyol.
- La persecució i genocidi de la comunitat romaní, la comunitat gitana. La gran oblidade.
- La lluita per la memòria i els valors antifeixistes a Europa avui qüestionats pels populismes i conservadorismes nacionals.
- Epíleg: Més Europa, d'acord els principis fundacionals: més social, més solidaria, una Europa federal.

Primer de tot. **La guerra d'Espanya, 1936/1939, és el preludi de la II Guerra Mundial. Dimensió internacional.**

El 19 de juliol de l'any 1936 Barcelona es preparava per iniciar **l'Olimpiada Popular**. Una rèplica als Jocs Olímpics de Berlín que Hitler volia convertir, 15 dies més tard, en un aparador del nazisme, el militarisme i les lleis de discriminació racial. A Barcelona havien arribat centenars, milers d'esportistes de diferents països d'Europa. Volia ser la capital del món antifeixista. Un crit en favor de la pau al món, la igualtat de les persones i la diversitat cultural de la humanitat.

Fem una mica de retrospectiva. Amb la pujada de Hitler al poder als anys 30, i la instauració del règim nazi, comença la gran tragèdia i devastació a Europa amb repercussions mundials. També a casa nostra.

LA HISTÒRIA

L'any 1936 Berlín es preparava per acollir uns Jocs Olímpics que Hitler va utilitzar per fer propaganda del nazisme, el militarisme i la discriminació racial. Molta gent no estava d'acord en el fet que l'esperit olímpic fos utilitzat així, i per això van promoure uns jocs alternatius, que es van anomenar Olimpiada Popular i que havien de començar a Barcelona el 19 de juliol de 1936.

L'Olimpiada Popular era un crit en favor de la pau al món i de la igualtat dels drets de les persones, en favor de la participació de les dones en l'esport, i que volia mostrar la diversitat cultural de la humanitat.

Va ser organitzada per entitats esportives catalanes, els governs de les repúbliques francesa i espanyola i la Generalitat de Catalunya, amb el suport de comitès de diversos països. Lamentablement, el dia de la inauguració els esportistes es van trobar amb l'aixecament feixista i l'escat de la Guerra Civil. D'aquesta manera, l'Olimpiada que promovia la pau va ser aixafada per la guerra i no es va poder celebrar.

Per això és de justícia que avui recordem aquella Olimpiada oblidada, que volia situar Barcelona i Catalunya al capdavant dels qui s'oposaven al nazisme.

La Segona República espanyola s'instaura (1931) en un clima de grans dificultats internes i unes circumstàncies internacionals molt desfavorables. La crisi econòmica dels anys 30 i l'ascensió dels règims totalitaris: amb Mussolini a Itàlia i Hitler a Alemanya, dificulten la voluntat dels governs republicans per fer les transformacions democràtiques socials que es consideraven indispensables.

Es més, avui sabem, per les recents investigacions del catedràtic Ángel Viñas, del paper d'aquestes potencies internacionals en els preparatius de la guerra des de l'any 1934. Conspiradors espanyols i representants de la Itàlia feixista van signar acords de suport al cop militar contra el règim republicà.

Què transforma un cop d'Estat fracassat el juliol de 1936 en una llarga guerra fratricida? Ras i curt. **El context internacional.**

El cop militar fracassa a les grans ciutats com Madrid, Barcelona, València, Bilbao. A la península el govern republicà controla la situació en moltes ciutats. Molts militars van romandre fidels a la República, i molts pagaran amb la seva vida la seva lleialtat a la defensa de la legalitat republicana.

Sense la intervenció d'Alemanya i d'Itàlia no hagués hagut guerra, doncs l'aixecament feixista d'una part de l'exèrcit havia fracassat a la península, i a les grans capitals, i únicament havia triomfat clarament al Marroc espanyol. Hitler i Mussolini van facilitar els avions de transport per organitzar el pont aeri de les tropes regulars marroquines i de la Legió, comandades per Franco.

Cal, doncs, desmuntar la visió interessada que la Guerra civil va ser una confrontació entre dos bàndols, els rojos i els nacionals. Absolutament fals! Hi va haver un govern legítim, el de la II República, amb totes les seves insuficiències i errades, i per altre banda, un cop militar, dissenyat pel general Emilio Mola i protagonitzat pels militars africanistes, amb el suport de tropes internacionals: les de Hitler i les de Mussolini. Tot formava part del mateix complot internacional contra la II República.

Si a Europa la dreta i les corporacions capitalistes més reaccionàries van veure els nazis com un instrument útil per barrar el pas a les demandes i conflictes socials, aquí l'aliança d'intervenció de les forces oligàrquiques i

caciquils es va canalitzar a través dels militars colpistes i fent servir com a força de xoc alguns partits com la Falange, molts violents, però d'escassa representació. El paral·lelisme entre el nazisme i el feixisme a Alemanya, Itàlia i Espanya, com a instruments del capitalisme, són evidents.

George Orwell en un text de 1942, *Recordando la guerra de España*, afirmava "L'odi que la República Espanyola va suscitar en milionaris, ducs, cardenals, *playboys*, *espadones* i altres, ja seria suficient per si sol per saber el que s'estava jugant. En essència va ser una guerra de classes. Si s'hagués guanyat, s'hauria enfortit la causa de la gent corrent a tot arreu; però es va perdre, i els inversors de tot el món es van fregar les mans. Això és el que va passar, en el fons. La resta no va ser més que 'focs d'artifici'. [...] El resultat de la Guerra d'Espanya es va determinar a Londres, a París, a Roma, a Berlín, però no a Espanya. Els feixistes van guanyar perquè eren més forts: tenien armes modernes i els altres, no. Cap estratègia política hauria compensat a aquest factor".

La República es va veure bloquejada internacionalment per un acord injust impulsat per França i Gran Bretanya, que preconitzaven la "**No Intervenció**" en la guerra, la prohibició de subministrar armament a cap de les dues parts. A la pràctica, com és sabut, es deixava abandonada la República.

Alemanya traslladarà a Espanya 20.000 soldats, tota la Legió Còndor, la seva aviació més moderna (700 avions), acabada de dissenyar i que s'estrenarà aquí i convertirà Espanya en un banc de proves militar, per actuar després a la II Guerra Mundial. Els italians porten els Savoia, que van ser els responsables dels bombardeigs de Barcelona, Tarragona, i moltes ciutats de la Mediterrània, i gairebé 80.000 combatents, que per cert, són els que van ocupar ciutats com Terrassa o Barcelona, al gener del 1939. Cal afegir els 80.000 mercenaris marroquins com a força de xoc de l'exercit franquista i els 16.000 soldats de Salazar (Portugal). En resum: uns 190.000 soldats estrangers van participar al costat de Franco. Quatre vegades més que els que van venir a defensar la República.

"Se trató de una guerra internacional por interposición entre las dos potencias agresoras (Tercer Reich y la Italia fascista), una potencia a la defensiva y en búsqueda del reforzamiento de la seguridad colectiva contra el fascismo (Unión Soviética) y los países sedicentemente no intervencionistas, encabezados por el Reino Unido, Francia y Estados Unidos, pero en el fondo más o menos hostiles a la República. Entre los restantes, únicamente México la ayudó. El tópico de que los republicanos

gozaron de una superioridad en cuanto a apoyos exteriores, es rigurosamente falso. “ Ho diu el catedràtic Ángel Viñas. *El combate por la historia. La República, la Guerra Civil, el Franquismo*. Pasado & Presente, Barcelona, 2012

És cert que per ajudar a la República participen les Brigades Internacionals i també assessors militars soviètics, a més a més de material de combat. En tot cas, un contingent escàs, i amb moltes dificultats per arribar fins a Espanya. Les BI es van retirar a l'octubre de 1938, i cada any ho recordem a Barcelona, al barri del Carmel.

Aquest episodi, únic al món de solidaritat i fraternitat, explica igualment com la Guerra d'Espanya té una dimensió europea i internacional. “Aquells voluntaris creien que combatre en defensa de la II República espanyola era lluitar per la supervivència de la democràcia i la civilització en front dels atacs del feixisme”. Escrigueria Paul Preston (*Idealistas bajo las balas*. Debate. 2007)

Mataró i el seu hospital on es recuperaven els brigadistes ha inspirat algunes històries d'amor com la de Maria Sans, infermera, i el brigadista suec Stig Berggreen que hem pogut veure a l'obra de teatre *Una nova primavera*. “Simbolitzen la solidaritat entre els pobles i l'esperança en la condició humana”. Es llegeix en el programa “Més enllà de les trinxeres (1936-1939). Fotografies d'Alec Wainman”, que s'exposa actualment al Museu de Mataró.

Milers d'aquests homes i dones arriben com refugiats expulsats dels seus països, víctimes de la persecució del feixisme i el nazisme i venen a Espanya per combatre en la defensa de la II República Espanyola. Molts d'ells es retrobaran poc després als camps de batalla d'Europa i també als camps d'extermini. Però NO OBLIDEM que tot va començar a Espanya.

Molts van arribar fins a Barcelona en bicicleta, com els gal·lesos o els germans Nielsen, danesos. Una història que ens va captivar recentment a Copenhague, descobrint la solidaritat i fraternitat que s'amaga darrera d'una placa o un monument senzill. Torno a reivindicar la importància dels itineraris locals de memòria, com les llambordes, les *stolpersteine*, un memorial de dimensió europea, en construcció permanent, recordant les persones que van morir als camps. És una memòria molt viva. Per això les dretes neofeixistes el primer que fan es desmuntar, arrancar o violentar les plaques de la memòria republicana i antifeixista.

Guerra d'extermini i repressió a Espanya.

Seguint aquest fil argumental citaré alguns exemples que ajuden a entendre com la política de terror que es va aplicar a Alemanya a finals dels anys trenta té uns antecedents previs molt rellevants a Espanya.

Tothom recorda les instruccions del General Emilio Mola, principal organitzador de la conspiració, com la del 19 de juliol de 1936 *"Hay que sembrar el terror... hay que dejar la sensación de dominio eliminando sin escrúpulos ni vacilación a todos los que no piensen como nosotros"*.

El general Gonzalo Queipo de LLano, que va dirigir el cop militar i la repressió a Andalusia, ho va aplicar fil per randa, en 15 dies a finals de juliol de 1936 va omplir de foses el seu territori amb gairebé 50.000 persones assassinades. Les seves despulles continuen a la basílica de la Macarena. Vulnerant la Llei de Memòria històrica del 2007 (Zapatero) i la Llei de Memòria Històrica i Democràtica d'Andalusia del 2017. Torno a repetir:

únicament a Andalusia hi ha actualment més de 100 foses obertes d'aquella massacre. No va ser l'únic en aplicar el terror a les zones que no van entrar en guerra.

El mapa de foses amb més de 120.000 persones a les cunetes, és un símbol de la barbàrie, sense precedents, fins l'holocaust i les víctimes de la II Guerra Mundial.

Preparant aquestes notes he consultat alguns dels llibres clandestins que a finals dels anys 60 ens arribaven de París. *La España del siglo XIX, i la España del siglo XX*, d'un autor que Pablo Morales i altres veterans segurament coneixen. Manuel Tuñón de Lara, historiador, membre de les JSU, internat a diferents camps de concentració i posteriorment a França, era el nostre historiador de capçalera. Deia coses com aquestes "Comenzó la sublevación por el procedimiento de liquidar físicamente a los enemigos. No es posible hacer aquí una descripción de las matanzas que tuvieron lugar durante las primeras semanas de la guerra. Bastará con apuntar sus rasgos esenciales y su carácter. (...) La sublevación fue acompañada de medidas draconianas: detenía la Guardia Civil, detenía la policía, detenía Falange, detenían los requetés y todos ejecutaban. Se asesinaba no sólo a los gobernadores civiles, a los diputados, a los alcaldes de partidos de izquierda, sino a sus empleados, a los que habían sido interventores del Frente Popular en las elecciones y, en muchos casos, a sus familiares, a los que se conocía por sus opiniones de izquierda, por su actividad sindical, etc. Se trataba de la eliminación radical de todo enemigo incluso en potencia. Un movimiento que no contaba con la mayoría de la población debía servirse del terror como arma valiosa, que sin duda lo fue."

Avui sabem moltes més coses. Tenim noves recerques locals i territorials, multitud d'històries de vida que els néts i nétes van reconstruint. Les mateixes foses comunes van proporcionant històries singulars cada dia. Un mosaic de moltes peces que conformen un paisatge emocional i patrimonial que hem de preservar.

Les dades son aclaparadores. En acabar la Guerra es van dictar més de 100.000 penes de mort, 25.000 es van complir. Només a Catalunya més de 3.000 entre 1939 i 1953. Un milió de persones van ser detingudes a les presons i camps de concentració, centenars de milers a l'exili, les depuracions i les inhabilitacions van ser massives. Una tragèdia.

La repressió del nou règim va adquirir tal magnitud que la historiadora Helen Graham ha qualificat al franquisme con un règim que estava en guerra amb la seva pròpia població. Aquesta catedràtica d'Història de Espanya a la Universitat de Londres, i autora de *Breve historia de la guerra civil*, publicat el 2006, analitza com es va produir el cop militar del 36, l'escalada de la guerra i també com les grans potències van determinar el resultat. L'autora presenta les confrontacions fraticides europees dels anys 30 i 40 com una expressió de les lluites entre la "cultura urbana i la societat rural, l'ètica humanista versus els valors religiosos, els autoritarismes enfront de la democràcia, el sorgiment de la "nova dona", i els conflictes generacionals."

L'any 2011, Paul Preston va escriure un llibre (*España, 1936-1945, Una guerra d'extermini*), on deia el següent *"Durante la Guerra Civil española, cerca de 200.000 hombres y mujeres fueron asesinados lejos del frente, ejecutados extrajudicialmente o tras precarios procesos legales, y al menos 300.000 personas perdieron la vida en los frentes de batalla. Un número desconocido fueron víctimas de los bombardeos y los éxodos que siguieron a la ocupación del territorio por parte de las fuerzas militares de Franco. En el conjunto de España, tras la victoria definitiva de los rebeldes a finales de marzo de 1939, alrededor de 20.000 republicanos fueron ejecutados. Muchos más murieron de hambre y enfermedades en prisiones y campos de concentración, donde se hacían en condiciones infrahumanas. Otros sucumbieron a las duras condiciones de los batallones de trabajo. A más de medio millón de refugiados no les quedó más salida que el exilio, y muchos perecieron en los campos de concentración de internamiento franceses. Varios miles acabaron en los campos de exterminio nazi. Todo ello constituye lo que a mi juicio puede llamarse el "holocausto español"."*

Carlos Hernández de Miguel, al seu monumental llibre (*Los Campos de concentración de Franco*. Ediciones B, 2019), ens explica amb molt de detall la dimensió de la repressió (300 camps i entre 700.000 i un milió de persones van passar per recintes de concentració franquistes). També ha reconstruït la tipologia d'espais que (d'acord amb l'estratègia del terror de

detenir a tothom que no pensava com ells!) es van habilitar per portar les persones detingudes.

Resulta igualment estremidor el paper i legitimació de l'Església oficial, beneint la "Santa Cruzada", i els crims i repressió de la dictadura, a canvi de privilegis, patrimoni i una posició dominant a molts centres educatius que encara perduren.

Això té molt a veure amb un dels fets més greus de la brutalitat de la dictadura. La depuració, repressió i assassinat dels mestres i de les mestres republicanes. Recordeu aquella frase de don Gregorio, el mestre republicà a *La lengua de las mariposas*, interpretat per Fernando Fernán Gómez. "*En el otoño de mi vida, yo debería ser un escéptico. Y en cierto modo lo soy (...) Pero de algo estoy seguro: si conseguimos que una generación, una sola generación, crezca libre en España, ya nadie les podrá arrancar nunca la libertad. Nadie les podrá robar ese tesoro.*"

Si alguna cosa va fer la República es la formació de mestres, dignificant-los. "El maestro será el alma de la escuela", "La escuela debe estar en medio de la vida, y esta, a su vez, debe penetrar entera en la escuela". Coeducació, laïcisme, escoles rurals, mestres republicanes, i la llei del divorci, l'entrada de les dones a l'àmbit públic: regidores, alcaldesses, diputades, ministres.

A la Pedraja, la gran fosa de republicans afusellats l'any 1936, va aparèixer a Buñuelos de Bureba (Burgos), l'estiu del 2010, les restes del mestre Antoni Benaiges, de Mont-roig del Camp (Tarragona), que s'ha convertit en un símbol d'amor a l'escola republicana. Una memòria oculta durant 74 anys, i que s'ha rescatat en forma de llibres, versos, cançons, i també exposicions com "Desenterrando el silencio", que va produir el Casal de Barri Les Esmandies de Mataró. Molts de nosaltres vam conèixer per primera vegada la història d'aquest mestre que va prometre als seus alumnes que anirien a conèixer el mar. Fa poc més d'una setmana en un acte memorialista a Madrid, amb ADESME i "Salvemos Carabanchel", Sergi Bernal i Sebastián Gertrúdx, ens han presentat *El Mar será...* lectura obligada a les escoles.

Tornant de nou al nostre litoral trobem més petjades de memòria. El Camp de la Bota, on van ser executades més 1.700 persones. On ara s'ha projectat en forma de gran parc el *Bosc d'Emprentes*. També la Model haurà de servir com a referent per mantenir viva la memòria de les lluites socials i

democràtiques. Com hem recuperat l'espai de la Presó de Dones de les Corts, i també de la Trinitat. Com haurem de fer amb "Vía Laetana", per incentivar la recerca dels testimonis i les persones que van patir la barbàrie de la dictadura.

Vull tancar aquest capítol afegint una referència més que ajuda a comprendre per què la dictadura franquista va ser la més longeva i cruel d'Europa.

Com és conegut les SS i la Gestapo van ajudar a dissenyar la *Brigada Política y Social*, ara s'ha sabut, a més a més, que també les seves unitats van ser ensinistrades per la CIA, quan Franco ja formava part del bloc d'occident.

“La Gestapo tenía especial interés en repatriar a los judíos, comunistas y socialistas alemanes que habían combatido en las Brigadas Internacionales y habían acabado capturados por las fuerzas de Franco”, ens explica l'historiador Paul Preston. En contrapartida, “el agregado de la Gestapo en la embajada alemana en Madrid, Paul Winzer, dirigió un programa de instrucción para la policía política de Franco. Se dedicó a ello, en varios puntos de la geografía española, al parecer hasta 1944.”

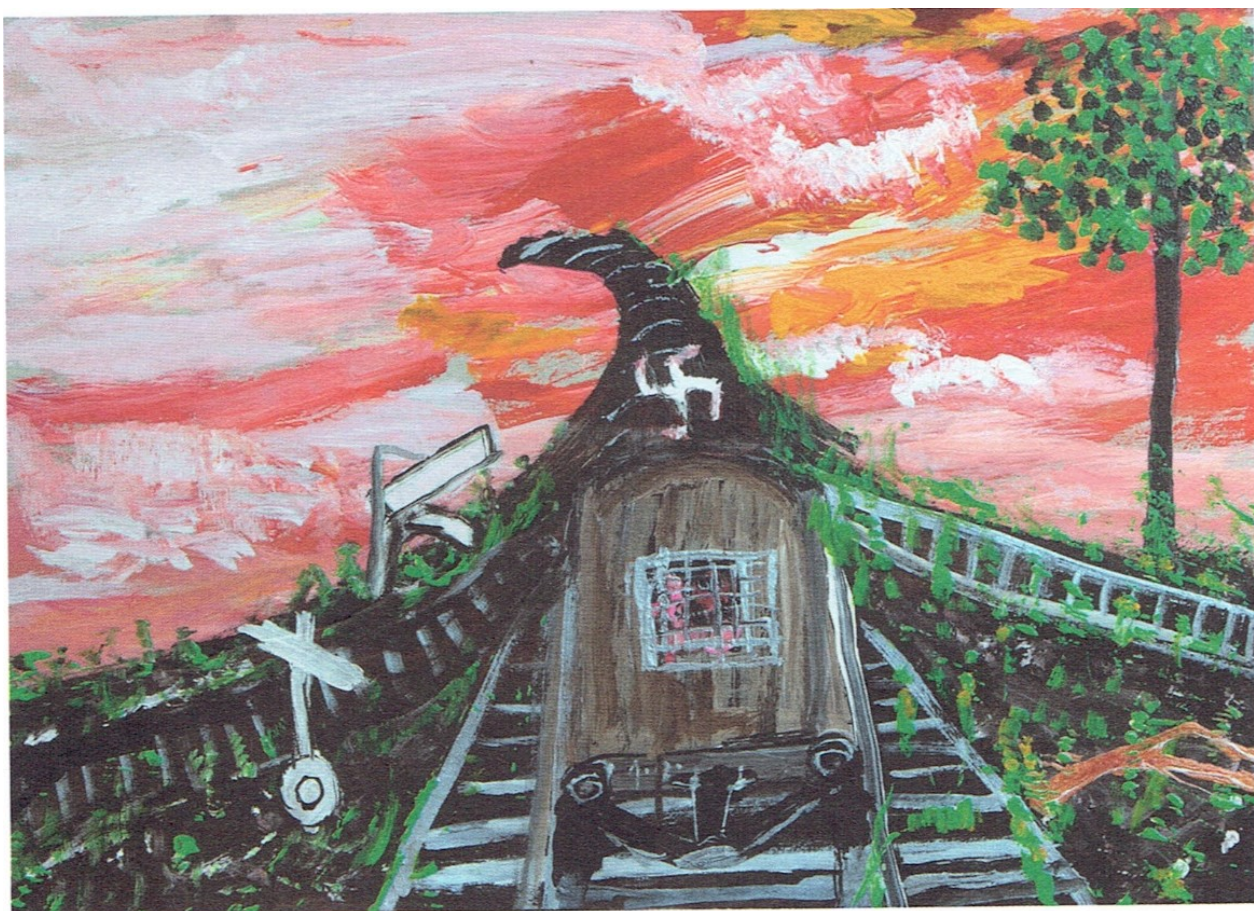
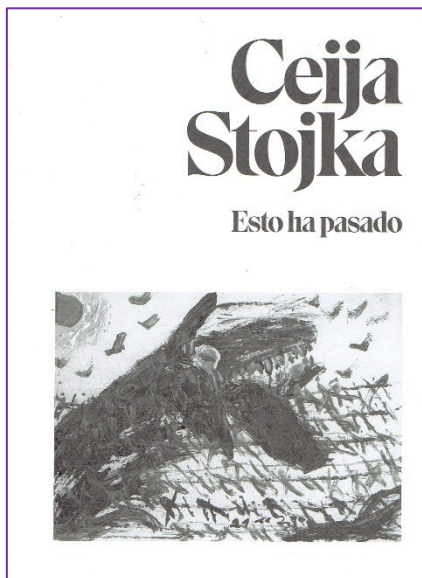
Per la gent més jove, potser cal recordar-ho. Amb l'objectiu de perseguir el comunisme i la maçoneria, la BPS tenia carta blanca per practicar, sense control judicial, detencions indefinides i tortures, interceptació de correspondència, escoltes i seguiments. Quan calia, fabricava falses

imputacions per empresonar aquells sospitosos contra els quals no havia obtingut evidències inculpatòries. El seu encàrrec era inequívoc: la mort civil o física dels enemics del règim. La democràcia no va dissoldre aquesta brigada fins el 1986. Els seus sicaris mai van ser depurats, encara menys jutjats pels seus ominosos actes.

Segon. La persecució i genocidi de la comunitat romaní, la comunitat gitana. La gran oblidada

La persecució gitana és de les més desconegudes de l'horror nazi, encara que la seva discriminació va començar molt abans. És un encert que enguany l'Ajuntament i el Grup de Recerca de Mataró posin l'accent en aquesta comunitat. Una hostilitat i un patiment no suficientment conegut i estudiat. L'any 1909 la policia d'Alemanya va proposar que les persones gitanes fossin marcades a foc per la seva identificació. L'any 1920 els doctors Karl Binding i Alfred Loche van suggerir que la població gitana fos esterilitzada i eliminada. Proposta recuperada més tard per Hitler. En 1934 es posa en pràctica la legislació nazi contra els gitanos. Esterilització i castració en camps de concentració de Dachau, Dieselstrasse, Mahrzan i Vennhausen. Més tard també van ser deportats a d'altres camps com los de Bergen-Belsen, Buchenwald, Mauthausen i Sachsenhausen. En 1936 els gitanos perden el seu dret de ciutadania i els nens no poden anar a les escoles. Amb Hitler al poder la població gitana al continent va ser exterminada de forma sistemàtica. Entre 250.000 persones i més de 500.000 segons les fonts, van perdre la vida. Els gitanos van ser, numèricament, el segon col·lectiu més castigat per les lleis racials nazis. En finalitzar la II Guerra Mundial, entre un 25% i un 50% dels *rom*, es a dir la població gitana a Europa, que abans de la guerra era un milió de persones havien estat assassinades. Després van patir l'oblit, la injustícia i la immoralitat internacional. (Com va succeir amb els homes i dones homosexuals perseguits i assassinats). Cap supervivent ni testimoni del *Porrajmos*, va ser convocat als processos de Nuremberg. Durant molts anys la justícia democràtica va obviar aquesta tragèdia. El poble gitano no va rebre cap indemnització. L'any 1950, cinc anys després de la caiguda del nazisme, el govern federal alemany va resoldre que les mesures adoptades

el 1943 eren mesures legítimes d'estat. Els romanís no tenien cap dret a restitució.

El testimoniatge de Ceija Stojka

El racisme contra els gitans va continuar després de la II Guerra Mundial, i persisteix a moltes de les societats que conformen avui Europa. Estigmatització i discriminació estructural. Per aquestes raons moltes de les persones gitanes que van passar pels camps no van reivindicar aquesta condició de víctimes, pensant que fer-ho els hi reportaria més problemes que beneficis.

Ceija Stojka, austríaca, va trencar aquest silenci explicant el seu testimoni personal i familiar i la del poble gitano com a col·lectiu. Ho va fer quatre dècades més tard mitjançant un llibre autobiogràfic. *Viviamos en aislamiento. Las memorias de una gitana-romaní*, que es va publicar l'any 1988. En paral·lel Ceija Stojka va començar a desenvolupar de manera autodidacta la seva obra pictòrica. Un retrat dels moments feliços amb la seva família i la vida a l'aire lliure abans de l'arribada dels nazis, i també de l'horror dels camps de concentració i d'extermini. És un treball documental, personal i col·lectiu d'una gran dimensió testimonial i poètica. La cineasta i investigadora Karin Berger, va fer un extraordinari documental sobre ella l'any 1999. Història i memòria d'una nena que amb 11 anys va arribar a Auschwitz-Birkenau, va ser tatuada amb el número Z6399, una marca que la designava com a romaní, traslladada després a Ravensbrück, fins acabar a Bergen-Belsen, on les tropes aliades la van alliberar l'any 1945, rodejada de cadàvers i portant a la pell l'experiència traumàtica, i els record de la mort i la violència extrema. Un dolor que va trigar quaranta anys a trencar.

En temes de memòria, els espanyols i catalans, no som els únics que arribem tard. No va ser fins la dècada dels anys 70 que les minories austríaques van començar a reivindicar els drets reconeguts a la Constitució de 1955. En aquest context la publicació de la biografia de Ceija Stojka, relatant la persecució de la seva família i la vida als camps, va causar una gran commoció, i al mateix temps va animar els romanís més joves a reivindicar-se. Tot plegat va donar lloc a la fundació de la primera Associació de romanís austríacs l'any 1989.

Un apunt i una invitació vehement a tota la família i comunitat gitana avui present, i molt especialment al Sr. Joan Ferrer Pubill per anar a Madrid, si encara no ho han fet, per veure *Esto ha pasado*, l'obra que testimonia la persecució i el genocidi de la comunitat gitana, amb treballs d'escriptura,

dibuix, pintura i documentals de gran sensibilitat i qualitat artística que no us deixaran indiferents. Fins al 23 de març al Museu Reina Sofia.

Tercer. La lluita per la memòria i els valors antifeixistes a Europa, avui qüestionats pels populismes i conservadorismes nacionals

Moltes d'aquelles persones republicanes que van passar per Argelès, que van combatre al nazisme a Europa, i fins i tot van tornar dels camps, van continuar la lluita a Espanya contra la dictadura. El preu va ser molt dur, molts d'ells es van deixar la vida. Ho hem vist recentment a Sant Mateu de Bages, on hi son enterrats una desena de guerrillers, encara sense nom.

Els anys 50, començava la Guerra Freda. L'antifeixisme molt nodrit i protagonitzat per formacions resistents i comunistes, calia substituir-lo per l'anticomunisme. Franco formava part dels nous interessos geopolítics, servia els interessos de l'anticomunisme. Reconeixement i suport internacional dels Estats Units, bases i ajut militar. El 1953 l'Estat espanyol i el Vaticà signen el Concordat, confessionalitat de l'Estat, eliminació de qualsevol pensament liberal, adoctrinament a les escoles. Jesucrist entre Franco i José Antonio a les Aules, i el Cara al Sol. La dictadura de Franco va durar 40 anys i, va morir matant, és bo recordar-ho ara, aniversari d'aquells jornades, dies terribles del gener del 77. Han passat 43 anys. Alguns de nosaltres tenim una edat i tenim memòria. L'Associació i el Memorial Democràtic creat el 2007, vol contribuir que aquesta sigui útil per la defensa de les institucions i els valors democràtics.

Per aquesta raó, ara **75 anys més tard de l'alliberament dels camps** (on van anar a parar més de 9.000 republicanes i republicans, i pocs més de 2.000 van sobreviure), **veiem amb preocupació** com a diferents països com Hongria, Polònia, Txèquia, Eslovàquia, el grup de Visegrad, amb el recolzament dels països Bàltics (que formen part de la UE!), amaguen sota la catifa del nacionalisme identitari i xenòfob, la resistència antifeixista i blanquegen el col·laboracionisme amb el Tercer Reich. A molts d'aquests països es banalitza els camps i es destrueixen els monuments que recorden els antifeixistes que van venir a Espanya amb les Brigades Internacionals. El mateix hem vist recentment a Croàcia (beatificant criminals de guerra), i a

d'altres països de l'antiga Iugoslàvia, on s'intenta esborrar la memòria partisana i de resistència contra les tropes de Hitler.

Altres ideòlegs s'han atrevit a anar més lluny per intentar justificar aquest ferotge anticomunisme. És el que traspua la resolució del Parlament Europeu del 19 de setembre de 2019, equiparant nazisme i comunisme. Un calaix de sastre que serveix per no esmentar el feixisme, ni el franquisme, ni el salazarisme, ni la dictadura dels coronels grecs. I oblidant que la Unió Soviètica va ser una força determinant en la derrota del nazisme a Europa, amb 20 milions de persones que van morir. És ignorar, igualment que abans de l'inici de la II G M la Unió Soviètica va ser l'únic Estat (a més de Mèxic) que va ajudar la II República espanyola. És ignorar la lluita i la resistència contra el feixisme i el nazisme a Europa, i el combat per la llibertat i la defensa dels drets socials a Espanya, Grècia i Portugal i contra les seves dictadures, a on els partits comunistes, conjuntament amb altres forces progressistes, van jugar un paper determinant en la conquesta i consolidació de les llibertats democràtiques. En el nostre cas, Espanya, amb una contribució decisiva per part dels comunistes per fer possible la Constitució de 1978, com s'ha recordat recentment en el debat d'investidura del nou govern progressista.

Aquest **revisionisme** i **negacionisme** s'ha manifestat també amb virulència extrema a casa nostra. Les dretes més radicals van començar escampant calumnies obscenes sobre les *Tretze roses*, profanen i destrueixen memorials democràtics, es neguen a secundar resolucions sobre deportats als camps, i han iniciat una campanya histèrica contra l'escola pública, de gran calat. Es parla del nou govern de coalició i de majoria d'esquerres, com un govern il·legítim. És la mateixa retòrica que van fer servir els conspiradors i els colpistes contra la II República. Poca broma.

Quina diferència amb altres forces conservadores europees amb cultura democràtica! La cancellera d'Alemanya, Angela Merkel va visitar Auschwitz el passat mes de desembre. Era la primera vegada en 14 anys de mandat. Però ho va fer i en termes molt contundents: "Recordar els crims, citar-ne els autors i homenatjar les víctimes és una responsabilitat que no s'acaba mai".

El jurament dels supervivents de Mauthausen ens interpel·la avui amb molta força. ***Mai més, en cap lloc, contra ningú!***

Els pocs que van sobreviure a aquella pesada càrrega dels 186 esglaons van deixar clar que ni la diversitat de les llengües, ni els orígens socials, de raça, religió o creences, ni la procedència, va significar cap obstacle formal. La fraternitat, la cooperació i la solidaritat els va salvar.

En aquests temps tèrbols, la memòria no és un recurs florit ni pot ser un relat interessat per altres causes. És un instrument col·lectiu indispensable per actuar preventivament davant el ressorgiment de nous feixismes, intoleràncies i odis que fracturen i amenacen la convivència a tot Europa.

Quan avui recordem els noms dels mataronins assassinats als camps nazis

Esteve Rovira i Rovira (1898-Gusen 1941)

Ramon Aniento i Carmen (1904-1941)

Josep Duran i Martori (1901-1942)

Josep Ferrer i Coll (1900-1941)

Josep Herrera i Altimira (1903-1941)

Josep Julià i Mendoza (1910-1942)

Joaquim Mir i Brugada (1906-1941)

Juli Pey i Torrents (1905-1941)

Camil Quintana Bassas (1906-1941)

Elies Soriano i González (1914-1941)

Francisco Verdalet i Guardiola (1914-1941)

Estem fent un acte de memòria i de justícia. Sense distincions. És un acte de germanor que vol dir fraternitat.

Cal agrair la implicació de les nostres institucions democràtiques, també de la feina a les escoles, la ***Xarxa mai més***, fonamental, i el treball **del Grup de recerca de Mataró** per transmetre a les noves generacions aquest llegat i empremta de la nostra memòria col·lectiva. També haurem de ser exigents amb el nou Govern de progrés, més sensible a les polítiques de memòria. Ens juguem molt, quelcom més que el coneixement de la història. La memòria democràtica esdevé avui un crit contra la intolerància i els odis

contra els altres, i un clam a favor de la pau, novament amenaçada, la justícia social, i dels drets e les persones i les seves diversitats. Ens juguem la democràcia.

Epíleg: Més Europa, d'acord els principis fundacionals: més social, més política, una Europa federal.

Vull acabar, per tant, aquest parlament apel·lant al projecte fundacional europeista, el que neix de l'antifeixisme i de la defensa de l'Estat de benestar. El projecte d'una Europa lliure i democràtica, federal, integrant totes les diversitats.

I ho vull fer recordant a una figura cabdal, **Altiero Spinelli**, militant comunista y antifeixista condemnat l'any 1927 a 16 anys de presó per Mussolini. Ell va ser el protagonista en la redacció del **Manifest de Ventotene**, la illa on estava deportat, i que va escriure en paper de fumar, l'any 1941. És un text que va circular clandestinament per la Resistència italiana fins a convertir-se en una referència per **la construcció d'un projecte europeu, democràtic i federal**. Un projecte ambiciós, capaç de superar els perills disgregadors dels nacionalismes que volien convertir-se en nous estats nació, l'imperialisme capitalista, els estats totalitaris i les guerres mundials. Aquest Manifest proclamava l'emancipació de la classe obrera i la millora de les condicions de vida. Redistribuint la riquesa. El principi d'igualtats d'oportunitats, i laïcitat. Menys sobirania dels estats i més organitzacions i governs supranacionals. Es va escriure fa 80 anys!

Aquest text va inspirar el Moviment Federalista Europeu, impulsat per Spinelli a Milà l'any 1943. Spinelli és considerat, per tant, un dels pares fundadors de la Unió Europea. Ell mateix va ser membre de la Comissió Europea l'any 1970 i eurodiputat en el primer Parlament Europeu al 1979. Espanya no va entrar mai a la Comunitat Europea, durant la dictadura de Franco, per la forta personalitat antifeixista de gent com Altiero Spinelli.

És cert, el món ha canviat, Catalunya, Espanya i Europa, de la que formem part, també. No volem oblidar d'on venim. Però volem anar més lluny. Per això, avui, 75 anys després d'aquell crit de *Mai més!* necessitem un nou

impuls per renovar el projecte europeu “que deixi enrere les reclamacions mesquines i il·lusòries d’interès nacional”, així ho deia Giorgio Napolitano, també lluitador antifeixista i President de la República d’Itàlia, l’any 2006. Una UE que abordi els temes de la justícia, la democràcia, els drets humans, la pau, les polítiques de benestar i d’emergència climàtica, els canvis tecnològics, amb una nova ambició. Amb un major protagonisme de la seva ciutadania i reforçant la cooperació i la solidaritat amb una visió planetària. Sí, cal ser exigents, els reptes són globals. Per governar el món d’avui, plural i divers, necessitem un **nou internacionalisme del Segle XXI, capaç d’interpretar amb nova partitura *la pàtria dels humans!***

Gràcies per la vostra atenció!

Domènec Martínez, sociòleg

ACEPF (Associació Catalana d’Expresos Polítics del Franquisme)

Mataró, 28 de gener del 2020